

NOVO PODUZETNIŠTVO

Doc. dr. Vinko Jakić, e- mail: vinkojakic@gmail.com

Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

Sažetak: Suvremeno je poduzetništvo holistička kategorija te njegove sastavnice valja promatrati kao jedinstvenu cjelinu. Uočavajući središnju poziciju poduzetništva u ekonomskim aktivnostima, moguće je uputiti na bitne odrednice suvremenog poduzetništva (profitno orijentiran pothvat, dinamičnost i inovativnost, neizvjesnost, rizik, anticipiranje promjena, prosuđivanje i odlučivanje, korištenje resursima, radost kreacije, etičnost, društvena odgovornost i slično), pa ga je moguće promatrati kao proces koji naglašava sposobnost i aktivnost pojedinačnih aktera i društva u cjelini (koristeći se promjenama, inovativnošću i prosudbom u uvjetima novih kombinacija ograničenih proizvodnih čimbenika) kreiranja i izvedbe pothvata koji će rezultirati profitom (i drugim društvenim koristima).

Samo odvažnost i hrabrost neće biti generatori novog poduzetništva, jer na naše živote ono utječe samo preko procesa inovacija (novih proizvoda i usluga). Neke od novih, na poduzetništvu utemeljenih tvrtki popunjavaju tržišne niše, a osnovane su od strane pojedinaca koji nastoje izbjeći trend otpuštanja djelatnika i menadžera, svjesni da će u budućnosti poduzetništvo imati veliku ulogu u životu društva i svakog pojedinca. Bivši menadžeri i zaposlenici sve više osnivaju i vode male poduzetničke tvrtke koje pružaju visoku kvalitetu i visoku vrijednost usluga, na način na koji to nisu bili u mogućnosti radeći u velikim birokratiziranim tvrtkama. U ovom radu predložiti ćemo neke zanimljive aspekte poduzetništva immanentnog 21. stoljeća.

Ključne riječi: Poduzetništvo, poduzetničko gospodarstvo, inovacije, rast, razvoj, ideje, znanje

NEW ENTREPRENEURSHIP

Abstract: The modern entrepreneurship is a holistic category and its components should be considered as a whole. Recognizing the central position of entrepreneurship in economic activity, it is possible to point out the important characteristics of modern entrepreneurship (profit-oriented enterprise, dynamism and innovation, uncertainty, risk, anticipating of changes, judgment and decision-making, use of resources, the joy of creation, ethics, social responsibility, etc.), so it can be observed as a process that emphasizes the ability and activity of individual actors and society as a whole (using the changes, innovation and judgment in terms of new combination of limited production factors) designing and performance the venture that will result in a profit (and other social benefits).

Only the courage and bravery will not be generators of new entrepreneurship, because on our lives it affects only through process of innovation (new products and services). Some of the new, the entrepreneurship-based company is filling a market niche, and they are established by individuals who seek to avoid the trend of layoffs of employees and managers, and they are aware that in the future entrepreneurship will play a major role in the life of society and every individual. Former managers and employees are increasingly establishing and running small entrepreneurial companies that provide high quality and high value services in the way they were not able working in large bureaucratic organizations. In this article we will provide some interesting aspects of entrepreneurship inherent to 21st century.

Keywords: entrepreneurship, entrepreneurial economy, innovation, growth, development, ideas, knowledge

1. UVOD

Poduzetništvo je determinirano nizom ekonomskih, psiholoških i društvenih čimbenika te pruža dobar primjer totalnog društvenog fenomena koji nije moguće analizirati isključivo sredstvima formalne ekonomske analize. Ekonomska je misao bogata različitim pristupima određenju pojma i značenja poduzetništva, njegove biti, uloge, dimenzija, doprinosa generiranju ekonomskog rasta i slično. Uz to što je jedna od glavnih političkih, ekonomskih, medijskih i općedruštvenih tema, poduzetništvo je danas predmet interesa mnogih znanosti, najčešće društvenih, posebice: ekonomije, psihologije, sociologije, prava, antropologije, i to svake iz njezina specifičnog diskursa. Njihov interes za poduzetništvo proizlazi iz spoznaje da je povijest civilizacije na određeni način proizvod djelovanja poduzetnika i rezultat pojedinačnih i skupnih aktivnosti na mijenjanju svijeta i kreiranju promjena. U svijetu, u kojem ideje pokreću sve poslovne aktivnosti, inovacije i poduzetništvo doživljavaju se nerazdvojn timer. Uz smanjenje prednosti pomoću materijalnih resursa, sve se više povećava uloga znanja i poduzetništva za postizanje prednosti i generiranje ekonomskog rasta.

Ne postoji općeprihvaćena definicija poduzetništva, pa ga danas valja promatrati u drastično izmijenjenom društvenom i ekonomskom kontekstu. Naime, kako to kaže Dejan Kružić,²²⁵ početkom 80-tih godina 20. stoljeća, jača trend ponovnog otkrivanja poduzetništva i poticanja njegovog razvoja uz napuštanje ekonomije obujma te, kako nastaje era globalne neizvjesnosti, ulaskom velikog broja država u procese društvene i ekonomske tranzicije, smanjenjem poslovnih aktivnosti i restrukturiranjem velikih svjetskih kompanija, pa se poduzetništvo, osobito ono realizirano u brojnim malim tvrtkama, prepoznaje kao akcelerator razvoja. U poslovnom svijetu danas nema pokretanja poslovne aktivnosti bez poduzetništva kao temeljn timer nositelja, a s ciljem stvaranja nove vrijednosti razvojem novih tvrtki. Poduzetništvo otvara mogućnost zapošljavanja, oslobađa spoznaju vlastitih mogućnosti, inovacije, ulaganja i širenja na nova tržišta, razvoja novih proizvoda te proizvodnih procesa.²²⁶ Globalno se gospodarstvo danas razvija u okviru društvenih struktura te promjena na svjetskoj sceni (jačanje konkurencije, povećano korištenje tehnologije, skraćivanje životnog ciklusa proizvoda, potrebe za educiranom radnom snagom, povećanje sofisticiranosti potrošača, povećani zahtjevi za efikasnosti, efektivnosti i inovacijama)²²⁷ koje djeluju na poduzetništvo i na društvene promjene. Društva se postupno transformiraju iz predindustrijskih (temeljenih na tradicionalizmu), preko industrijskih (temeljenih na proizvodnji), prema postindustrijskim (temeljenima na kodifikaciji teorijskog znanja).²²⁸ Razvoj suvremene infrastrukture (prijenos energije, promet i veze), uvođenje automatike i robotike, fleksibilnih tehnologija, marketinga, osobito segmentacije tržišta, promjene u strukturi i ponašanju potrošača i slično, reflektiraju se na konfiguraciju današnjeg svjetskog poduzetništva u svakom od tipova društava. Poduzetništvo kao ekonomska funkcija daje svoj obol i generira društveni razvoj u predindustrijskim, industrijskim i postindustrijskim društvima, samo na različitim razinama.²²⁹ Danas, pod utjecajem stalnih tehnoloških inovacija, kao temelju globalnog razvoja, trend prema malim i srednjim tvrtkama sve je više manifestira u tercijarnim (prijevoz,

²²⁵ Kružić, D. (2007.), Poduzetništvo i ekonomski rast: reaktualiziranje uloge poduzetništva u globalnoj ekonomiji, Zagreb: Ekonomska misao i praksa, god XVI. (2007.), br. 2. str. 167.-192.

²²⁶ Audretsch, D. (2002.), Entrepreneurship: Determinants and Policy in a European-US Comparison, Boston: Kluwer Academic Publishers, str.13.

²²⁷ Burke, R.J. (2004.), Leading in Turbulent Times: Managing in the New World of Work, London: Blackwell Publishing, str. 9.

²²⁸ Bell, D. (1999.), The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting, New York: Reissue Basic Books, str. 84.

²²⁹ Kružić, D. (2007.), Idem, str. 167.-192.

osobne usluge), kvartarnim (trgovina, financije, osiguranje, poslovanje nekretninama) i kvintarnim (zdravstvo, obrazovanje, istraživanje i razvoj) sektorima, u kojima radi više od polovine svih zaposlenika. Tako, suvremeno poduzetništvo postaje generator ekonomske i tehnološke transformacije, a poduzetnici, osobito vlasnici malih i srednjih tvrtki postaju značajnim činiteljima (posrednicima i izvršiteljima) brojnih gospodarskih promjena. Rasprostranjenost poduzetništva, povećanje broja poduzetnika, motivacija i očekivana *nagrada za strah*, podložni su utjecaju brojnih društvenih i ekonomskih čimbenika iz okruženja (razvijenost tržišta, pristup rizičnom kapitalu, platno validna potražnja, konkurencija, sloboda poduzetnika na poslove i rizike svojih prosudba i poduzetničkih aktivnosti, aktivne vladine politike poticanja poduzetništva i slično).²³⁰

2. NOVO PODUZETNIŠTVO

Suvremeno se poduzetništvo (utemeljeno na znanju, informacijama, ljudskom i društvenom kapitalu te suvremenoj tehnologiji) uz radnu snagu, prirodne resurse i kapital, navodi kao četvrti čimbenik proizvodnje. Akumulacija čimbenika proizvodnje, bez obzira je li riječ o znanju, financijskim i materijalnim resursima, društvenom i ljudskom kapitalu i slično, ne može pridonijeti ekonomskom razvoju.²³¹ Sve je to neophodan input za proizvodnju (ili za pružanje usluga), ali ne i dostatan uvjet za ekonomski rast. Kreativnost i poduzetništvo neophodno su za profitabilno kombiniranje inpute, a institucionalno okruženje postaje kritična odrednica ekonomskog rasta. Pozitivna poduzetnička klima poduzetnicima pruža dobre uvjete funkcioniranja tržišta ili pravila igre koje on prihvaća ulazeći u poduzetnički rizik, ili ih odbacuje i ne prihvaća rizik investicije.²³² Poduzetništvo je važan, a poduzetnici rijedak resurs. Poduzetništvo je bitna odrednica poduzetničkog gospodarstva, to je znanost ili umjetnost. U vrhunskim aktivnostima, poduzetništvo je najčešće dar prirode i rezultira ocjenom umjetnosti. Ali, uz prirodni dar, vrsnog poduzetnika moguće je stvoriti i kvalitetnim podučavanjem, treningom i znanstvenom edukacijom, pa se, tada, može govoriti o poduzetništvu kao znanosti i struci. Osmišljavanje i izgradnja dinamičnog koncepta novog poduzetničkog gospodarstva na temelju afirmacije i ohrabrivanja poduzetnika, pretpostavlja:²³³

- Čovjeka kao stvaratelja, inovatora i generatora novih ideja;
- Slobodu kreacije u tržišnom okružju;
- Reorganizaciju društvenih institucija za potrebe poduzetništva;
- Stvaranje poticajne poduzetničke klime;
- Razvoj edukacijskih programa za poduzetništvo;
- Poticanje poduzetničkih inicijative na svim razinama;
- Izgradnju poduzetničke infrastrukture;
- Afirmaciju znanosti te znanstvenih istraživanja;
- Poticanje tehnoloških otkrića u funkciji razvoja poduzetništva, gospodarstva; te
- Kvalitetu života svakog pojedinca.

²³⁰ Stanković, F. (1990.), Teorijski aspekti poduzetništva, u Poduzetništvo - Teorija, politika, praksa, Zagreb: Privredni vjesnik, str. 42.

²³¹ Eliasson, G. & Henrekson, M. & Baumol W.J. (2003.), An entrepreneurial Economist on the Economics of Entrepreneurship, SSE/EFI Working Paper Series in Economics and Finance, Br. 532. str. 8.-9.

²³² Vehovec, M. (2002.), Evolucijsko-institucionalan pristup razvoju poduzetništva, u Poduzetništvo, institucije i sociokulturni kapital, Zagreb: Institut Ivo Pilar, str. 29.-30.

²³³ Prilagođeno prema Kružić, D. (2007.), Idem, str. 167.-192.

Suvremeno poduzetništvo uključuje sve djelatnosti usmjerene na ulaganja i kombinaciju resursa, širenje na nova tržišta, stvaranje novih proizvoda, novih potrošača, novih tehnologija i tehnoloških rješenja. Poduzetništvo je vezano za prijelomna vremena, za neizvjesnost, krize i promjene u okruženju. Ekonomska teorija razvijenih zemalja ističe ga kao kamen temeljac gospodarskog sustava i ekonomskog razvoja.²³⁴ Ovo će stoljeće biti era poduzetnika u novom, poduzetničkom gospodarstvu. Poduzetnici će identificirati povoljne prigode za nove pothvate, pokretati i tražiti načine i sredstva za razvoj svojih tvrtki. Razboriti se ljudi prilagođuju svijetu, dok nerazboriti ne popuštaju u pokušajima adaptacije svijet sebi. Zato, za buduću promjenu, odnos snaga, utjecaj, društveni položaja i slično, pozornost valja posvetiti postupcima ljudi koji su fokusirani na aktualno, na nelogična i ponekad teško shvatljiva rješenja.²³⁵

Priroda tvrtki, načina rada i priroda zaposlenja mijenjaju se te pojedinci koji su sposobni prepoznati ove promjene i pravodobno na njih reagirati, najbolje će uspjeti u novim uvjetima okruženja. Sve će se više ljudi susresti s poduzetništvom na tržištu, kroz nove proizvode, usluge, tehnologiju i vlastito zaposlenje. Ako budu razumjeli takvo tržište, lakše će moći preživjeti u novom poduzetničkom okruženju.²³⁶ Suvremeni je poduzetnik istraživač, nemiran je duh koji se raspituje o svemu i svačemu, osoba koja je kritična prema svim paradigmama. Svjestan je nepredvidivosti, kaotičnosti, neizvjesnosti i rizičnosti poduzetničkog procesa. Pa ipak, on pokušava promišljati i unaprijediti staro i izmisliti novo, kako bi svima bilo bolje. Suvremeno je poduzetništvo izazov, poziv na borbu u kojoj se, da bi se uspjelo, mora smći hrabrosti biti drukčiji. Nove ideje, sposobnost, osobnost i novac omogućuju ulazak u poduzetničku igru, a eventualni uspjeh ulazak je u ekskluzivni poduzetnički klub. U svijetu razvijena kapitalizma uspjeh se mjeri dobivanjem propusnice za *backstage*: samo mašta i autentičnost stavljaju se u prvi plan, a budućnost, kao i uvijek, pripada onima u prvim redovima.²³⁷ Možda upravo poduzetništvo pruža najočitiji dokaz artifizijelnosti razdvajanja društvenog i ekonomskog, jer je ekonomsko istodobno i društveno djelovanje.²³⁸ U ekonomskoj analizi ekonomsko se djelovanje svodi na računanje troškova i koristi od strane društvenih aktera, odnosno na biranje alternativa u korištenju oskudnih resursa, kako bi se zadovoljile mnogostruke potrebe, pa se takvo racionalno postupanje ljudi često proglašava iskonskim, a svako se drugo ponašanje proglašava remetilackim i obično se ne analizira. Ekonomske fenomene nije moguće odvojiti od drugih društvenih pojava (moći, statusa, društvenog identiteta, vrijednosnih sustava i slično), pa se ni poduzetništvo ne može analizirati isključivo usporedbom načina na koji ljudi racionalno vrednuju takvu u odnosu na druge opcije koje im stoje na raspolaganju (zapošljavanje, nastavak školovanja, obitelj i slično). Nužno je uključiti različite društvene fenomene (društveni status koji poduzetništvo uživa u nekoj sredini, društvene norme koje stimulativno ili destimulativno utječu na poduzetničku aktivnost, društvenu stratifikaciju poduzetnika, obiteljsku strukturu ili društvenu konstrukciju spolnih uloga i slično).²³⁹ Inače, općenito se može reći da postoje tri smjera

²³⁴ Kolaković, M. (2006.), Poduzetništvo u ekonomiji znanja, Zagreb: Sinergija, str. 2.

²³⁵ Handy, C. (1998.), The Age of Unreason, Harvard: Harvard Business School Press, str. 4.-5.

²³⁶ Dollinger, M.J. (1995.), Entrepreneurship: Strategies and Resources, Homewood: Austen Press-Irwin, str. 5.

²³⁷ Ridderstråle, J. & Nordström, K.A. (2004.), Karaoke kapitalizam - menadžment za čovječanstvo, Zagreb: Differo, str. 30.

²³⁸ Granovetter, M. & Swedberg, R. (1992.), The Sociology Of Economic Life, Francisco-Oxford: Westview Press, Boulder-San, str. 1.-28.

²³⁹ Pavić, Ž. (2008.), Poduzetništvo mladih i nova ekonomija, Ekonomski vjesnik, Br. 1-2, prosinac, str. 85.-93.

kojima se može krenuti pri proučavanju poduzetničkog djelovanja, pa se poduzetničko djelovanje objašnjava:²⁴⁰

- 1. Individualno-psihološkim karakteristikama:** To su sklonosti riziku, toleranciji prema neizvjesnim okolnostima ili jače izraženim motivom postignuća, pa se naglašava posebnost poduzetnika kao osobe koja zbog posebnog psihološkog profila djeluje inovativno, kombinirajući resurse na nove načine, stvarajući nove vrijednosti putem iskorištavanja novih prilika);
- 2. Eksternim čimbenicima:** To su veličina i struktura tržišta, stupanj i tip tehnološkog razvoja, demografski i prostorni klasteri i industrijski dinamika, pa (ne)dostatnost ovakvih čimbenika može (ne)poticajno djelovati na razvoj poduzetništva; te
- 3. Mekim varijablama:** To su društvene norme i vrijednosti, odnosno kultura te se poduzetništvo stavlja u sociokulturni kontekst, odnosno razvoj poduzetništva i poduzetničkog duha objašnjava se postojanjem društvenih normi i vrijednosti koje potiču pojedinca na bavljenje poduzetništvom (individualizam, tolerancija prema riziku i neizvjesnosti i slično) te omogućuju stvaranje društvenih mreža utemeljenih na kulturalnoj sličnosti koje omogućavaju bolju cirkulaciju resursa, a time i poduzetničke poduhvate čine uspješnijim.

Uloga poduzetništva kao pokretača ekonomskog razvoja putem nove kombinacije činitelja proizvodnje, ili tzv. *kreativne destrukcije* uvijek je bila važna, ali u uvjetima globalnog gospodarstva to je posebno izraženo, jer pokretljivost kapitala i izloženost globalnoj konkurenciji onemogućuje jednostavnu zaštitu radnih mjesta putem državne intervencije. Multinacionalni kapital može uskratiti materijalnu osnovu društva putem izvoza radnih mjesta u zemlje gdje je rad jeftiniji, putem podjele rada koje nacionalne etikete proizvoda čini iluzornim te cjenjkanjem kojim tjera nacionalne države da se natječu za oskudni kapital.²⁴¹ U takvim okolnostima nije moguće zadovoljiti se reformama povećanja fleksibilnosti tržišta rada, već valja stvarati nova radna mjesta putem iskorištavanja unutarnjih resursa i inovativnosti postojećeg ljudskog kapitala. Socijalna sigurnost gubi svoje statičke odrednice i sve manje se poima kao dugotrajno stabilno stanje postignuto kroz pregovore socijalnih partnera, a sve više kao povećanje unutarnjeg kapaciteta svih socijalnih slojeva koji omogućuje konkurentnost na globaliziranom tržištu rada. To je osobito značajno kada je riječ o mladima i njihovu društvenom položaju. Društveni, kulturni i politički uvjeti imaju važnu ulogu u oblikovanju općih uvjeta života u nekoj zemlji te uvjeta za postizanje ekonomskog rasta. Sukladno tomu, u literaturi nalazimo Model nacionalnog ekonomskog rasta i uloge poduzetništva²⁴² koji polazi od činjenice da je ekonomski rast pojedinih nacionalnih gospodarstava pod snažnim utjecajem kulturnih, političkih i društvenih čimbenika, što je rezultat djelovanja dvaju različitih, ali komplementarnih mehanizama, s međusobno povezanim aktivnostima, i to:

- **Mehanizmi koji potiču ekonomski rast:** Generiraju ih velike etablirane tvrtke (primarna ekonomija), ili pak mikro, male ili srednje tvrtke (sekundarna ekonomija). Prve se razvijaju ne nacionalnoj i globalnoj sceni te značajno pridonose prosperitetu nacionalnih gospodarstava te njihov rast i ekspanzija povećava nacionalnu potražnju

²⁴⁰ Cuervo, A. & Ribeiro, D. & Roig, S. (2007.), *Entrepreneurship: Concepts, Theory and Perspective*, Berlin: Springer, str. 4.

²⁴¹ Beck, U. (2003.), *Što je globalizacija? Zablude globalizma - odgovori na globalizaciju*, Zagreb: Vizura, str. 11.

²⁴² Više vidjeti u GEM Global 2003. od 15. 03. 2004. str. 83.-84.

za proizvodima i uslugama, uključujući i povećane tržišne izgleda za brojne mikro, male i srednje tvrtke. Uspjeh svih kategorija tvrtki određen je njihovim nacionalnim kontekstom, a to su: orijentiranost na svjetsko tržište, razvijenost fizičke infrastrukture i financijskih tržišta, fleksibilnost tržišta rada, tehnološki razvoj i intenzitet usvajanja novih znanja, ulaganja u istraživanje i razvoj, razvoj institucija civilnog društva, dostupnost znanja i upravljačkih vještina, poticajne državnih mjere i slično.

- **Mehanizmi koji pridonose rastu:** Generira ih poduzetnički proces koji naglašava i potencira ulogu poduzetništva u osnivanju i rastu novih tvrtki i ostalih oblika organiziranja poduzetničkih aktivnosti. Uz opće nacionalne uvjete, na poduzetnički proces i ekspanziju novih tvrtki djeluju i posebni uvjeti poduzetničkog djelovanja, primjerice: dostupnost financijskih resursa, vladine politike, programi poticanja novih poslovnih pothvata, obrazovanje i obučenost kadrova za poduzetništvo i u poduzetništvu, pristup uslugama podrške, osobito komercijalnoj i pravnoj infrastrukturi, unutarnja tržišna otvorenost etabliranih tvrtki prema poduzetništvu, pristup fizičkoj infrastrukturi, kulturne i društvene norme i slično. Uspješnost poduzetničkog procesa podložna je i kritičnim sadržajima, primjerice: poduzetničkim prilikama (postojanje tržišnih pogodnosti i percepcija tržišnih prilika) te poduzetničkom kapacitetu (mogućnosti pokretanje novih poslova, odnosno motivacija za ulazak u svijet poduzetništva te posjedovanje znanja i vještina nužnih za realizaciju poslovnih prilika).

Budući da je poduzetništvo kompleksan fenomen kojeg je moguće analizirati s mnogih aspekata koji nisu samo statični, za utvrđivanje povezanosti poduzetništva i ekonomskog rasta, danas može poslužiti i dinamični pristup temeljen na mjerenju: broja *rađajućih* poduzetnika (osobe koje su kreirale novi posao u prethodnoj godini ili očekuju imati udjele u novoj tvrtki) te broja menadžera-vlasnika mladih-novih tvrtki (aktivne tvrtke ne starije od 42 mjeseca). Sektor malog i srednjeg poduzetništva generator je gospodarskog razvoja i zapošljavanja u svim gospodarstvima suvremenog svijeta. Zbog visokih stopa nezaposlenosti i neefikasnosti gospodarstva, poduzetništvo u Hrvatskoj predstavlja mogući potencijal gospodarskog prosperiteta. Međutim, ekonomski položaj tvrtki malog i srednjeg poduzetništva u uvjetima globalizacije postaje sve složeniji, životni im vijek sve kraći, konkurencija sve veća, a potrošači sve zahtjevniji, pa valja povećati efikasnost, razinu tehničko-tehnološke opremljenosti, kadrovske stručnosti, menadžerskih sposobnosti i slično u tvrtkama malog i srednjeg poduzetništva. U projektu Hrvatska u 21. stoljeću Vlada je apostrofirala malo poduzetništvo kao generator razvoja hrvatskog gospodarstva, što je temeljila na činjenici da su tvrtke malog i srednjeg poduzetništva činile 98,50% ukupna broja hrvatskih tvrtki, zapošljavale 51,92% osoba, ostvarivale 38,36% ukupna prihoda te oko 37% dobiti ukupnog gospodarstva.²⁴³ Međutim, mogu li tvrtke malog i srednjeg poduzetništva biti generatorom gospodarskog razvoja, mogu li one smanjiti današnje visoke stope nezaposlenosti, povećati ekonomsku efikasnost poslovanja, obogatiti ponudu robe i usluga, povećati kvalitetu života i rada, biti mogući potencijal gospodarskog prosperiteta i slično? U traženju odgovora na ta pitanja valja krenuti od analize i ocjene ekonomskog položaja malog i srednjeg poduzetništva u gospodarskoj strukturi, njihove efikasnosti i ostvarenih pokazatelja uspješnosti u prethodnom razdoblju, jer nije moguće ponuditi prijedlog mjera bez sagledavanja prednosti i slabosti, bez analize čimbenika koji utječu na ekonomski položaj i uspješnost poslovanja. U cilju povećanja ekonomske efikasnosti i približavanja EU-tvrtkama, hrvatske tvrtke malog i srednjeg poduzetništva moraju smanjiti troškove poslovanja, povećati

²⁴³ Škrtić, M. i Mikić, M. (2006.), Gospodarsko značenje hrvatskoga poduzetništva - šanse i zamke, Zagreb: Zbornik Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, God. 4. str. 192.

kvalitetu i poslovnost, ulagati u nove proizvode i usluge, pronalaziti nova tržišta i nove pravce distribucije. Zbog usitnjenosti, ekonomske neefikasnosti i nedostatnosti finansijskih sredstava i nužna znanja, svaka za sebe to ne može, nego samo zajedničkim snagama. Većina je malih poduzetnika svjesna problema, ali ih nije moguće preko noći riješiti. Europska je unija ipak naša šansa, pa u suradnji s EU-tvrtkama hrvatske tvrtke malog i srednjeg poduzetništva mogu i moraju iskoristiti svoje specifičnosti, svoju individualnost, kreativnost i poslovni duh. Značenje tvrtki malog i srednjeg poduzetništva u razvoju hrvatskog gospodarstva uključuje iste odrednice kao i u europskim zemljama ili bilo gdje drugdje u svijetu. U Zelenoj knjizi *Poduzetništvo u Europi* Europska komisija ističe sljedeće društveno značenje poduzetništva:²⁴⁴

- **Radna mjesta i rast:** U novim malim tvrtkama otvara se više radnih mjesta, nego u velikima, pa rast malog poduzetništva smanjuje nezaposlenost. Sukladno tomu, istraživanja ukazuju na to da poduzetništvo daje pozitivan doprinos gospodarskom rastu, premda na rast BDP-a utječu i mnogi drugi čimbenici.
- **Konkurentnost:** Nove poduzetničke inicijative, kojima se pokreću nove tvrtke ili preustrojavaju postojeće, povećavaju produktivnost, pa se ostale tvrtke prinuđene jačati učinkovitost ili uvoditi inovativna rješenja. Povećanom učinkovitošću i inovacijama organizacije, procesa, proizvoda, usluga, jača konkurentna snaga gospodarstva u cjelini, što potrošačima donosi prednost u vidu povećanog izbora i nižih cijena.
- **Osobni potencijali:** Bit zaposlenosti nije samo u zaradi plaće, jer različite osobe često imaju različite kriterije kod izbora karijere (sigurnost, razina samostalnosti, raznolikost zadataka te zainteresiranost za posao). Visoka primanja neke osobe mogu potaknuti na poduzetništvo, ali pokretanje vlastita biznisa ne leži isključivo u materijalnoj motivaciji (zarada i položaj), nego i u mogućnosti samoispunjenja (sloboda, samostalnost i izazov). Pokretanjem vlastitog biznisa nezaposleni mogu ostvariti osobni potencijal i riješiti svoje ekonomske potrebe.
- **Općedruštveni interesi:** Poduzetnici su pokretačka snaga tržišnog gospodarstva te čimbenik društvenog blagostanje, stvaranja novih radnih mjesta te zadovoljstva potrošača. Zbog sve većih očekivanja javnosti u odnosu na utjecaj poslovnih aktivnosti na društvo i okoliš (primjerice, razvoj socijalne i ekološke svijesti, odnos sa svima zainteresiranim stranama te spoznaja da to može predstavljati potporu poslovnom uspjehu) mnoge su velike tvrtke formalno usvojila strategije socijalne odgovornosti. Takvo ponašanje može uključivati ekološki prihvatljive proizvodnje, uvažavanje interesa potrošača i vođenje poslovanja na način koji nije u suprotnosti s interesima potrošača. Tvrtke malog i srednjeg poduzetništva odlikuju se neformalnim duhom odgovornog poduzetništva uz pružanje okvira i uporišta za mnoge zajednice.

Iscrpljenost većine oblika ekonomske i socijalne zaštite država blagostanja, pokazuje da nastupa razdoblje traženja novih rješenja, najčešće fokusiranih na poduzetništvo, njegovu novu ulogu u razvoju društava i poticanju privatnih inicijativa i rizika. Pod utjecajem turbulentnosti globalnih promjena pozicija se poduzetništva drastično mijenja te se svakim danom sve više doživljava generatorom društvenog razvoja te ekonomskog rasta i razvoja diljem svijeta. Svjedocima smo svojevrzne renesanse poduzetništva, i to ne samo na razini medijske prezentacije novih ili obnovljenih ideoloških svjetonazora kojima je poduzetništvo u

²⁴⁴ Prilagođeno prema Europska komisija (2014.), Zelena knjiga, Poduzetništvo u Europi, str. 7.-8.

središtu, već i na razini aktualnih rekonceptualizacija ekonomske teorije i ekonomskih politika.²⁴⁵

Za poduzetnički uspjeh na bilo kojoj razini, odlučujuća je poticajna poduzetnička klima, temeljno je načelo tzv. intrapoduzetničke škole poduzetništva, dok Nacionalno vijeće za konkurentnost preporučuje da valja razvijati poduzetničku kulturu! te osmisliti konzistentne vladine politike i instrumente poticanja poduzetničkih aktivnosti! Osim toga, parafrizirajući neke internetske zapise možemo reći da je *poduzetništvo dinamičan proces stvaranja veće vrijednosti mušterijama u odnosu na konkurente; da je to aktivnost pretvaranja vizija pojedinaca ili skupina u izvedbenu strategiju nekog proizvodnog ili uslužnog biznisa; da je ono pokretač tranzicije bivših socijalističkih zemalja u tržišne ekonomije; da je to iskorištavanje prilika, bez obzira na trenutačno poslovanje, uz ograde glede prethodnog iskustva; te da se ono povezuje s tržištem rada i povećanjem socijalne kohezije kroz samozapošljavanje marginalnih skupina.*²⁴⁶ U prikazu 1 predočit ćemo više navoda suvremenih autora o različitim aspektima poduzetništva.

Prikaz 1: Noviji navodi o poduzetništvu

AUTORI	NAVODI
Bahtijarević-Šiber, Fikreta	Poduzetništvo je proces samozapošljavanja i započinjanja vlastitog biznisa, nastajanja i razvoja malih tvrtki; Poduzetništvo je vizionarska aktivnost i unošenje kreativnih promjena koje imaju krucijalnu ulogu u transformaciji i obnovi društva.
Berac, Nicolo	Kao generator razvoja, poduzetništvo može potaknuti kreativne i inovativne potencijale svih slojeva pučanstva; Za brži ekonomski razvoj, na svim je razinama nužno prihvatiti poduzetnička načela poslovanja; Zadovoljiti tuđe potrebe i želje na vlastitu korist, temeljno je poduzetničko načelo.
Bolčić, Silvano	Poduzetništvo je najbolja kombinacija proizvodnih činitelja, uz kontrolu rizika i unošenje inovacija u proizvodni život.
Casson, C. Mark	Poduzetništvo je proces donošenja odluka o uporabi ograničenih resursa; Poduzetništvo znači donošenje odluka i koordinaciju resursa.
Cingula, Marijan	Mnoštvo je poduzetničkih ideja i ima ih posvuda, ali je malo onih koje se mogu osmisliti kao tržišno izgledne poslovne prigode.
Dadić, Franciska	Sveučilišta, instituti te tvrtke malog i srednjeg poduzetništva imaju ključnu ulogu u procesu proizvodnje inovacija; Svjetsko poduzetništvo u pridonosi ekonomskom razvoju društava te otvara vrata nove poduzetničke ere; U razvijenim zemljama konkurentnost se producira u mikroekonomskoj sferi, gdje dominiraju tvrtke malog i srednjeg poduzetništva.
Drucker, F. Peter	Ljudi koji ne osjećaju sklonost za inovacije i poduzetništvo, neće se dragovoljno primiti takvih poslova; Nastanak poduzetničkog društva važna je povijesna prekretnica; Poslovima tvrtke, bez obzira na veličinu, mora se upravljati na poduzetnički način, da bi ona postala poduzetnička; U poduzetničkom društvu pojedinci mogu naučiti novine i u svojim kasnijim godinama; Veličina tvrtke nije prepreka za uspjeh u inovativnom poduzetništvu.
Gilder, F. George	Poduzetništvo je svrhovita aktivnost usmjerena na iniciranje,

²⁴⁵ Franičević, V. (1990.), Poduzetništvo kao politički projekt; u Poduzetništvo - Teorija, politika, praksa, Zagreb: Privredni vjesnik, str. 95.

²⁴⁶ Svi navodi u radu kojima izvori nisu predočeni u fusnotama preneseni su iz Kuvačić, N. (2013.), Antologija naših i svjetskih mudrosti i gluposti (od antičkih polisâ do globalnoga sela), Split: Beretin.

	osmišljavanje, pokretanje i razvoj profitno orijentiranih poslova.
Hoselitz, Bert	Poduzetništvo je preuzimanje rizika, koordinacija proizvodnih resursa, uvođenje inovacija, pribavljanje kapitala.
Kjellman, Andres & Ehrsten, Mikael	Poduzetnik i poduzetništvo postaju stožer ekonomskog i društvenog razvoja poduzetničkih gospodarstava, a čovjek (kao društveno i ekonomsko biće) postaje i poduzetničko biće.
Kolaković, Marko	Poduzetništvo uključuje kreativnost i inovacije, skupljanje resursa i osnivanje tvrtki te stjecanje profita i rasta u uvjetima nesigurnosti.
Kružić, Dejan	Ovo će stoljeće pouzdano biti era daljnje ekspanzije poduzetništva u svim područjima ljudske aktivnosti; Poduzetništvo je danas nositelj permanentne poduzetničke inovacije koja obnavlja, transformira i potiče razvoj gospodarstva.
Kuvačić, Nikola	Poduzetništvo je poslovna aktivnost kreativnih i inovativnih osoba posebnih osobina, znanja, vještina i sposobnosti; Poduzetništvo nije lagodno bućkanje u mirom moru, već rafting u kanjonima brzih rijeka; Poduzetništvo nije samo ekonomski fenomen, ono prožima sva područja života i rada i sve aspekte ljudskoga ponašanja i djelovanja.
Pavić, Željko	Pojavom novoga gospodarstva i društva znanja poduzetništvo se ne povezuje isključivo s većim pothvatima koje poduzimaju ljudi s velikom količinom novca.
Ridderstråle, Jonas & Nordström, A. Kjell	Suvremeno je poduzetništvo izazov, poziv na borbu u kojoj se za uspjeti mora smoci hrabrosti biti drukčiji.
Rockefeller, David, junior	Poduzetništvo čovjeku pruža prigodu zadovoljiti svoj kreativni i kockarski instinkt te želju za moći.
Schumpeter, A. Joseph	Osobito je važna uloga poduzetništva, inovacija i tehnologije; Poduzetništvo niske razine uključuje inovativne pojedince i inovativne male tvrtke.
Smith, Adam	Poduzetništvo je pokretač ekonomskog razvoja i blagostanja društva, a profit je naknada za poduzetnikov hazard.
Srića, Velimir	Dok je birokratska sredina reaktivna i nastoji preživjeti, poduzetnička je proaktivna i orijentirana prema razvoju.
Tabarrok, Alex	Gospodarstvo u kojem dominira poduzetnička klima, naziva se poduzetničkim gospodarstvom.
Timmons, A. James	Poduzetništvo uključuje sposobnost stvaranje poduzetničkog tima s komplementarnim individualnim vještinama i talentima.
Wennekers, Sanders	Poduzetništvo u fokus stavlja nove poslovne prigode, uključivši i tržišnu implementaciju novih ideja.

ZAKLJUČAK

Suvremeno se poduzetništvo (utemeljeno na znanju, informacijama, ljudskom i društvenom kapitalu te suvremenoj tehnologiji) uz radnu snagu, prirodne resurse i kapital, danas navodi kao četvrti čimbenik proizvodnje. Sve je to neophodan input za proizvodnju (ili za pružanje usluga), ali ne i dostatan uvjet za ekonomski rast. Kreativnost i poduzetništvo neophodno su za profitabilno kombiniranje inpute, a institucionalno okruženje postaje kritična odrednica ekonomskog rasta. Gospodarstvo temeljeno na poduzetništvu pretpostavlja razvijenu poduzetničku klimu u kojoj poduzetnik djeluje uz manje rizike, poduzetničke aktivnosti bujaju, a privatne investicije rastu. Uz pozitivnu poduzetničku klimu, valja istaknuti još i kulturno prihvaćanje poduzetnika, umreženost poduzetničke infrastrukture, uspostavljanje financijskih tržišta, povećana ulaganja u istraživanje i razvoj, zaštitu intelektualnog vlasništva, privrženost edukaciji i obrazovanju, otvorenost društva za nove poduzetničke inicijative i slično. U nijednom poslovnom okružju poduzetnik se ne oslobađa rizika (jer bi to značilo da

ne postoji konkurencija i/ili da je neizvjesnost budućih događanja poznata). Fleksibilizacija radnih mjesta, sve veći udjel *part-time* zapošljavanja i *outsourcinga* te čestog otpuštanja i ponovnog zapošljavanja, osobito teško pogađaju mlade, budući da nemaju iskustva te da su često upravo oni zaposlenici koji u načelu imaju najmanji staž unutar tvrtke. Zbog načela senioriteta pri otpuštanju, mladi najbrže osjete ekonomske padove, a najkasnije ekonomske uzlete te postoji tendencija povećavanja jaza između stope nezaposlenosti mladih u odnosu na ostatak populacije. Svjetsko je poduzetništvo u stalnom usponu, pridonoseći ekonomskom razvoju društava u kojemu djeluje i razvoju nove poduzetničke ere.

CITIRANI IZVORI

- [1] Audretsch, D. (2002.), *Entrepreneurship: Determinants and Policy in a European-US Comparison*, Boston: Kluwer Academic Publishers.
- [2] Beck, U. (2003.), *Što je globalizacija? Zablude globalizma - odgovori na globalizaciju*, Zagreb: Vizura.
- [3] Bell, D. (1999.), *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*, New York: Reissue Basic Books.
- [4] Burke, R.J. (2004.), *Leading in Turbulent Times: Managing in the New World of Work*, London: Blackwell Publishing.
- [5] Cuervo, A. & Ribeiro, D. & Roig, S. (2007.), *Entrepreneurship: Concepts, Theory and Perspective*, Berlin: Springer
- [6] Dollinger, M.J. (1995.), *Entrepreneurship: Strategies and Resources*, Homewood: Austen Press-Irwin.
- [7] Eliasson, G. & Henrekson, M. & Baumol W.J. (2003.), *An entrepreneurial Economist on the Economics of Entrepreneurship*, SSE/EFI Working Paper Series in Economics and Finance, Br. 532. str. 8.-9.
- [8] Europska komisija (2014.), *Zelena knjiga, Poduzetništvo u Europi*, str. 7.-8.
- [9] Franičević, V. (1990.), *Poduzetništvo kao politički projekt*; u *Poduzetništvo - Teorija, politika, praksa*, Zagreb: Privredni vjesnik, str. 95.
- [10] GEM Global 2003. od 15. 03. 2004. str. 83.-84.
- [11] Granovetter, M. & Swedberg, R. (1992.), *The Sociology Of Economic Life*, Francisco-Oxford: Westview Press, Boulder-San, str. 1.-28.
- [12] Handy, C. (1998.), *The Age of Unreason*, Harvard: Harvard Business School Press.
- [13] Kolaković, M. (2006.), *Poduzetništvo u ekonomiji znanja*, Zagreb: Sinergija
- [14] Kružić, D. (2007.), *Poduzetništvo i ekonomski rast: reaktualiziranje uloge poduzetništva u globalnoj ekonomiji*, Zagreb: Ekonomska misao i praksa, god XVI. (2007.), br. 2. str. 167.-192.
- [15] Kuvačić, N. (2013.), *Antologija naših i svjetskih mudrosti i gluposti (od antičkih polisâ do globalnoga sela)*, Split: Beretin.
- [16] Pavić, Ž. (2008.), *Poduzetništvo mladih i nova ekonomija*, *Ekonomski vjesnik*, Br. 1-2, prosinac, str. 85.-93.
- [17] Ridderstråle, J. & Nordström, K.A. (2004.), *Karaoke kapitalizam - menadžment za čovječanstvo*, Zagreb: Differo.
- [18] Stanković, F. (1990.), *Teorijski aspekti poduzetništva*, u *Poduzetništvo - Teorija, politika, praksa*, Zagreb: Privredni vjesnik, str. 42.
- [19] Škrtić, M. i Mikić, M. (2006.), *Gospodarsko značenje hrvatskoga poduzetništva - šanse i zamke*, Zagreb: Zbornik Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u zagrebu, God. 4. str. 192.
- [20] Vehovec, M. (2002.), *Evolucijsko-institucionalan pristup razvoju poduzetništva*, u *Poduzetništvo, institucije i sociokulturni kapital*, Zagreb: Institut Ivo Pilar, str. 29.-30.